

Digitalizirane Đakovačke novine u zbirci knjižnice Muzeja Đakovštine

STRUČNI ČLANAK

025.8:004(497.5 Đakovo),19“(054.034)

Andrea Heđi

Muzej Đakovštine Đakovo

Đakovo je od kraja 19. stoljeća do sredine 20. stoljeća imalo četiri tiskare. Zahvaljujući njima u Đakovu su tiskane novine koje su donosile vijesti iz Đakova i Đakovštine. Rad donosi pregled digitaliziranih đakovačkih novina koje se nalaze u fondu Knjižnice Muzeja Đakovštine – njihovo uredništvo, motive izlaženja, političku, društvenu orijentiranost i tijek izlaženja. Najstarije nabavljene jesu *Djakovačke hrvatske pučke novine*. *Glasilu hrvatske samostalne stranke*, koje su tiskane od 1913. do 1914. godine, zatim *Djakovačke pučke novine: Glasilo Hrvatske pučke stranke*, koje su tiskane od 1920. do 1923. godine, *Sokolski glas: Organ Sokolskog društva u Djakovu*, od 1928. do 1931. godine, *Hrvatska Djakovština: tjedni informativni list*, od 1937. do 1938. godine. U članku se definira pojam digitalizacija te njegove prednosti i mane kod digitalizacije zavičajnih novina.

Ključne riječi: đakovačke novine, zavičajne novine, tiskare, digitalizacija, knjižnica.

Uvod u ideju i realizaciju digitalizacije đakovačkih novina

Od kraja 19. stoljeća do sredine 20. stoljeća u Đakovu su u svakom trenutku izlazile barem jedne novine koje su pratile događanja iz života grada i njegovog stanovništva. Ta je činjenica neizmjereno važna za današnje

proučavanje prošlosti Đakova. Problem njihovog korištenja nastaje zbog nedostupnosti sačuvanih primjeraka ovih novina i potrebe da ih se zaštiti od propadanja u fizičkom obliku pa ih oni koji ih posjeduju nerado daju na korištenje i nisu masovno dostupne. Jedan od načina kako učiniti novine dostupnijima je proces digitalizacije, odnosno prebacivanje sadržaja u neki drugi oblik. Digitalizacija je u tom kontekstu preduvjet učinkovite organizacije i prezentacije materijalnih i nematerijalnih tragova prošlosti koji oblikuju kulturnu memoriju i revitaliziraju baštinu kako bi ona postala dostupnija široj javnosti.¹ Digitalizacija novina u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici Zagreb² u pravilu se provodi s mikrofilma. Novine koje smo mi nabavili dostupne su u originalnim primjercima upravo u NSK-u, kao i na mikrofilmu. Mikrofilmiranje je postupak preformatiranja sadržaja na kolutove mikrofilma koji su čitljivi putem čitača mikrofilma. Nabava opreme za mikrofilm zahtijeva ulaganje, ali korist je višestruka. Osobito jer se mikrofilm koristi za građu koja je krhka i često kao posredni medij prije digitalizacije odnosno skeniranja sadržaja. Dugogodišnja praksa pokazuje da je mikrofilmiranje prikladno za zaštitu intelektualnog sadržaja novina jer je mikrofilm kao medij trajan i postojan.³ U baštinskom smislu nama kao knjižnici zavičajnog muzeja važan je sadržaj novina, a ne medij na kojemu se on nalazi. Sadržaj novina koje se tiču Đakova i Đakovštine vrijedan je izvor informacija za istraživače i proučavatelje lokalne povijesti. Iz tog razloga odlučili smo nabaviti digitalizirane novine tiskane u Đakovu za fond Knjižnice Muzeja Đakovštine.

Djakovačke hrvatske pučke novine. Glasilo Hrvatske samostalne stranke

Djakovačke hrvatske pučke novine. Glasilo Hrvatske samostalne stranke tiskane su u Đakovu, u tiskari Kraljević i drug, od 1. broja, koji je izašao 7.

1 Usp. Maja ŠOJAT-BIKIĆ, „Baštinske ustanove i digitalna konvergencija”, *Muzeologija* 50, 2013., 72–73.

2 U daljnjem tekstu NSK, osim ako je zbog konteksta potrebno drugačije.

3 Usp. Silvio LEBINAC, Antonija FILIPETI, „Uloga mikrofilma u zaštiti novina: Iskustva u nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu”, *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 60, 2-3(2017) URL: https://izdanja.hkdrustvo.hr/VBH-arhiva/vbh_2017_2-3/VBH_2017-2-3_241-263.pdf (pristupljeno 2025-04-28), 248.

prosina 1913. godine, do posljednjeg, 34. broja, koji je izašao 25. srpnja 1914. Vlasnik i glavni i odgovorni urednik bio je Ivan Ribar. Posjedujemo sve brojeve ovih novina u digitaliziranom obliku. *Djakovačke hrvatske pučke novine* u prvom broju pišu o sebi sljedeće: „Dosadanji list, koji je izlazio pod naslovom ‚Hrvatske pučke novine‘ bio je zadnje dvije godine glasilom udružene međustranačke organizacije, koja se sastojala iz organizacije ovih stranaka: Hrvatske samostalne stranke, Starčevićeve stranke prava i Hrvatske seljačke stranke. Prekinućem pakta između hrvatsko-srpske koalicije i Starčevićeve stranke prava na usta profesora g. A. Akšamovića, da oni istupaju iz međustranačke organizacije, te da mole, da se dosadanje glasilo ‚Hrvatske pučke novine‘ obustavi jer da po pravilniku međustranačke organizacije glasilo, ako se organizacija kao takova razidje, pripada Starčevićevoj stranci prava. Mi ne znamo da li će Starčevićeva stranka prava izdavati posebno svoje glasilo. Čutimo ali potrebu u Djakovu i za naš kotar jednoga javnoga i pučkoga glasila. Toj potrebi kako smo dojako udovoljavali izdajući ‚Hrvatske pučke novine‘ želimo i ubuduće da doskočimo izdavajući novi list pod naslovom: ‚Djakovačke hrvatske pučke novine‘.”⁴ Na naslovnoj stranici prvog broja *Djakovačkih hrvatskih pučkih novina* stoje sljedeći podatci: „Djakovačke Hrvatske Pučke Novine. Glasilo hrvatske samostalne stranke. Izlaze svake subote. Cijena im je 6 K. (kruna) na godinu. Pojedini broj stoji 10 fil. (filira), te se može dobiti u upravi – Tuživo i plativo u Djakovu. Uredništvo i uprava nalazi se u Djakovu u Pašeničkoj ulici br. 7.”⁵ O *Hrvatskim pučkim novinama* koje su prethodile *Djakovačkim hrvatskim pučkim novinama* pisala je Margareta Matijević u članku koji se nalazi u *Zborniku Muzeja Đakovštine* iz 2021. godine. Njih zasad nemamo digitalizirane u fondu Knjižnice te ćemo ih zato izostaviti iz ovog članka. Neke od rubrika koje se ponavljaju u novinama jesu: Sud naroda, Domaće vijesti, Naši dopisi, Književnost, Hrvatski sabor, Slike iz Slavonije, Pokladna kronika zabava, Oprostaj, Razne vijesti, Društvena kronika, Sa našega korsa, Živjela Slavonija!, Širom svijeta, Javna zahvala, Naša Slavonija III, Causerije. Osim toga, pojavljuju se gospodarske vijesti, oglasi, reklame, domaće i svjetske političke teme. *Djakovačke hrvatske pučke novine* jasno su podržavale dr. Ivana Ribara u političkom angažmanu. Ove su novine imale potpisane članke i oglase,

4 *Djakovačke Hrvatske Pučke novine, Glasilo hrvatske samostalne stranke*, god. I., br. 1, 7. prosinca 1913., 1.

5 Isto.

bilo to osobno ime ili Organizacioni odbor u potpisu. Važan su izvor općih informacija, imena obrtnika i gospodarstvenika s područja Đakova i svjedok predratnog vremena.

Slika 1. Đakovačke hrvatske pučke novine. Glasilo hrvatske samostalne stranke.

Djakovačke pučke novine: Glasilo Hrvatske pučke stranke

Ove novine u prvom broju pišu o sebi sljedeće: „Ako uzmete u obzir razvoj organizacije Hrvatske Pučke Stranke u Đakovu, a pogotovo u okolici, to jest u našem kotaru – ne će vam biti čudno da smo u ovo doba skupoće pokrenuli svoje organizaciono glasilo. Politički se život razvija polako u

odredjene smjerove, koji se međusobno jasno razlikuju već sada, ili će se barem u najkraće vrijeme jasno razlikovati. To je dobro – Valja zato u jednoj stranci, kakova je Hrvatska Pučka Stranka, skrbiti da s opširnim svojim programom u svim potankostima upozna što više one slojeve za koje ima pravo u prvom redu da se skrbi: a to je seljački, obrtnički i radnički stalež. Nijesu u tu svrhu dostatna samo glavna stranačka glasila. Prevelik je broj onih, koji prijekim okom gledaju organiziranje HPS, pa se ne žacaju podmotati joj ciljeve, koji su daleko od njenog programa. Čini nam se zato potrebnim u našoj okolini isticati načela HPS i braniti cilj od hotimičnog ili nehomičnog krivog tumačenja.”⁶

„...Prvi broj tiskan je 10. travnja 1920. u Biskupijskoj tiskari. Izdavao je konzorcij, a glavni je urednik Janko Poznić. Od 5. broja urednik je Ivan Sečkar. Na početku 1923. uređivao je novine Antun Janoši, a od 34. broja 1923. postao je urednikom Martin Wuscht.”⁷

„Đakovačke pučke novine izlazile su do kraja 1923. Nakon toga promijenile su ime i zvale su se Narodna obrana.”⁸ Na naslovnoj stranici stoje sljedeći podatci: „Đakovačke pučke novine. Glasilo Hrvatske pučke stranke. Izlazi svake subote. Pojedini broj stoji 1 Kr. Pretplata iznosi: Na cijelu godinu 48 Kr – na pol godine 24 Kr – mjesečno 4 KR -. Uprava i uredništvo nalazi se u Biskupijskoj tiskari – Kamo se i svi rukopisi šalju. Oglasi se računaju po – novinskom cijeniku – za priposlano plaća se jedna kruna po retku, plativo i utuživo u Đakovu.”⁹ Novine su izlazile subotom, na četiri stranice. Rubrike koje *Đakovačke pučke novine* sadrže jesu: Političke vijesti, Vijesti iz Đakova i okolice, Naši dopisi, Narodno gospodarstvo, Organizacioni vjesnik, Književnost, Iz katoličkoga svijeta, osim toga pojavljuju se i članci kao što su oglasi, reklame, pozivi, tisak Pučke stranke... Novine imaju potpisane autore imenima ili inicijalima i sadrže oglase i reklame za trgovce i obrtnike. Prema tome vrijedan su izvor informacija o političkom i gospodarskom životu poslijeratnih godina. Posjedujemo sve primjerke u digitaliziranom obliku, a posljednji je 52. broj iz 1923. godine, koji je izašao 31. prosinca.

6 *Đakovačke pučke novine: Glasilo Hrvatske pučke stranke*, god. I., br. 1, 10. travnja 1920., 1.

7 Krešimir PAVIĆ, „Đakovačko novinstvo 1918. – 1928.”, *Đakovački vezovi: Prigodna revija*, Đakovo, 1981., 39.

8 Isto.

9 *Đakovačke pučke novine: Glasilo Hrvatske pučke stranke*, 1.

Slika 2. Djakovačke pučke novine: Glasilo Hrvatske pučke stranke.

Sokolski Glas: Organ Sokolskog društva u Djakovu

Na kraju 1928. Sokolsko je društvo pokrenulo *Sokolski Glas: Organ Sokolskog društva u Djakovu*. Novine su izlazile do kraja 1931. godine.

Odgovorni urednik od 1. broja do 34. broja bio je Adolf Rac. Od 35. broja urednik je privremeno Andro Morić, koji je novine uređivao četiri mjeseca, a potom je opet urednik Adolf Rac.¹⁰ Organ Sokolskog društva u Djakovu piše u svojem uvodnom broju: „Štampom se najvećima rasprostranjuju misli, pa je prema tome štampa ogledalo javnog mišljenja i važan socijalni faktor. I sokolstvo je kao narodna, kulturna i prosvjetna organizacija jedan vanredan faktor obzirom na svoju ideju i discipliniranost kao i na ostala Sokolska načela. Da uzmogne Sokolstvo svoje ideje proširiti među narod ili ojačati članove ili posvetiti neupućene – potrebna mu je štampa.”¹¹ U članku Krešimira Pavića nalazimo sljedeću informaciju o početku izlaženja *Sokolskog Glasa*: „Na kraju godine 1928. (iza atentata na Radića, a prije diktature) pokrenulo je Sokolsko društvo Sokolski glas ‚organ Sokolskog društva u Đakovu‘, koje je vlasnik i izdavač. Prvi broj izašao je 3. studenoga u Kraljevićevoj tiskari. Izlazi svake subote na 4 str.”¹²

Na naslovnoj stranici pišu sljedeći podatci: „Sokolski Glas. Organ Sokolskog društva u Djakovu. Izlazi svake subote. Pojedini broj 1 Din i 50 p. Predplata za 1 mjesec 6 Din, za 3 mjeseca 18 Din. – Oglasi se zaračunavaju po cijeniku. Uredništvo i uprava nalazi se u tiskari M. Kraljević, ulica Bana Jelačića br. 14. – Rukopisi se ne vraćaju.”¹³

Sokolski Glas sadrži sljedeće rubrike: Sokolska kronika, Statistički rad Sokola, Naša akademija, Naše greške, Naša reduta, Razno. Osim stalnih rubrika, teme o kojima se učestalo pisalo jesu i sport, novosti iz svijeta, aktualne političke i vjerske teme, povijest đakovačke škole i *in memoriam*. Tekstovi su potpisani prezimenom i prvim slovom imena, nepotpisani, potpisani inicijalima, nadimcima ili je autor tajnik društva dr. Riko Fux. Iako su ovo bile novine koje su se u najvećoj mjeri bavile temama Sokolskoga društva, ipak se u njima mogu pronaći i informacije vezane za općeniti život u Đakovu tijekom njihovog izlaženja.

10 Usp. Tihonija ZOVKO, „Đakovačke tiskare i novine u razdoblju od 1853. do 1948. godine”, *Knjižničarstvo: Glasnik Društva knjižničara Slavonije i Baranje*, god. 15/16, br. 1-2, 2011./2012. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/348029> (pristupljeno 2025-04-28), 48.

11 *Sokolski Glas: Organ Sokolskog društva u Djakovu*, god. I., br. 1, 3. studenoga 1928., 1.

12 Krešimir PAVIĆ, „Đakovačko novinstvo 1929. – 1941.”, *Đakovački vezovi. Prigodna revija*, Đakovo, 1984., 29.

13 *Sokolski Glas. Organ Sokolskog društva u Djakovu*, 1.

Slika 3. Sokolski Glas

Hrvatska obrana: list za prosvjetu, gospodarstvo i društveni život

Hrvatska obrana: list za prosvjetu, gospodarstvo i društveni život. Novine su to koje su od 28. broja promijenile naziv iz Narodna obrana u Hrvatska obrana: list za prosvjetu, gospodarstvo i društveni život. A za vrijeme Drugog

svjetskog rata tiskaju se od 11. svibnja 1941. godine, godište 1 (22), broj 1 (15) do posljednjeg broja 21 (35), tiskanog 5. listopada 1941. godine, kao *Hrvatska obnova*.¹⁴ Knjižnica Muzeja Đakovštine posjeduje digitalizirane brojeve *Hrvatske obrane* od 28. broja do broja 14., odnosno do promjene naslova ovih novina. Odgovorni urednik bio je Josip Pavlović, a list je tiskan u Biskupijskoj tiskari.

Na naslovnoj stranici piše: „Hrvatska obrana. List za prosvjetu, gospodarstvo i društveni život. Izlazi svakog petka. Pojedini broj stoji D. 1. – Pretplata iznosi: Na godinu Din. 50. – Na pol god. Din 52. – Mjesečno Din 5. – Za inozemstvo dvostruko. Rukopisi se ne vraćaju. Uprava i uredništvo: Strossmayerov trg broj 10, kamo se i svi rukopisi šalju. Oglasi po cijeniku. Plativo i utuživo u Đakovu.”¹⁵

Krešimir Pavić je u knjizi *Povijest đakovačkih tiskara* napisao da je uz tisak ovih novina pokrenuta i knjižnica „Hrvatske obrane”, u kojoj su tiskani romani katoličke tendencije (prvotno u novinama, a kasnije samostalno), kako bi se više proširio utjecaj lista u hrvatskom narodu. Prethodno se list zvao *Narodna obrana*, kako je i navedeno, ali od 28. broja datiranog na 12. srpnja 1935. list je promijenio naziv u *Hrvatska obrana* s obrazloženjem: „Budući da su se naše novine često, zbog sličnosti imena, od nekih zabunom smatrale glasilom organizacije ‚Narodna Odbrana’, odlučili smo da promijenimo ime naših novina u HRVATSKA OBRANA. Ova će se promjena izvršiti po svoj prilici već od narednog broja, ako nam dotle u cinkografiji izrade potrebne izmjene u naslovu.”¹⁶ *Hrvatska obrana* sadržavala je rubrike: Razne vijesti, Naše prve vijesti, Iz bliza i iz daleka, Širom naših krajeva, Zlato i srebro za dobru štampu te serijal u nastavcima „Općinsko dijete”. Rubrike nisu bile redovne i često su članci posebno imenovani, a donosili su vijesti iz života i rada svećeništva i crkve, različite opće vijesti i tekstove te oglase i reklame. Članci uglavnom nisu bili potpisani, a ako jesu, onda su bili potpisani inicijalima. Važan su povijesni izvor informacija iz predratnog i ratnog razdoblja.

14 Tihonija ZOVKO, 47.

15 *Hrvatska obrana. List za prosvjetu, gospodarstvo i društveni život*, god I., br. 1, 12. srpnja 1935., 1.

16 Isto, 29.

HRVATSKA

Obrana

LIST ZA PROSVJETU, GOSPODARSTVO I DRUŠTVENI ŽIVOT

Više vrijedi strpljivost i
ustrajnost nego jakost

Boswell

POKRETAČI IZDAČI: Na pogledu Dine 29 — Na pogledu Dine 25 — Dječakovi Dine 3 — Za izdavačicu: Dječakovi. Izdavačice se ne uzimaju.	Izlazi svakog petka. Pojedini broj stoji D. 1.-	UPRAVA I UREĐIVANJE: Dječakovićev i bogićević, kako se i naj bližije kaže. Objaviti po odobrenju. Pismo i novine u Zagrebu.
Broj 35.	Đakovo, petak dne 30. kolovoza 1935.	God. XVI.

Stolna je crkva obnovljena

Prerušena, dne 1. rujna, počeo je opet ridovala stihba Božja u đakovačkoj katedrali. Katedrala je obnovljena. Kao jontki pčica podigla se nakon strakovskog požara i sad je još trajnija nego što je bila prije. Prigodnom govornom otvorena naša đakovačka stolna crkva, misli nam se vraćajući u blisku prošlost i u molbama da zahvalimo đevici Providnosti, što nam je uspjelo, tebi, ponaj, naše kraljice, belemirno djelo biskupa Strossmayera.

Djelo Providnosti

U sam požar kao i popravlak stolne crkve, otiio je djelo Providnosti. Ispoditka nas je sve obuzela takva ljubav zbog požara katedrala i svj. sveti izvan govoreći, o tome, kakva naš je srećna srećna. Ne malo pomalo naše se milijone moralo promijeniti. Vidjeti se namet, da je katedrala i bez požara trebala seki popravit. Prigodnom popravku otkriva su se naše katedrali uvidjeti, koje se stado ne bi tako skoro vidjeti. Nije od starih stihba, bile su tako reći na ruku propasti, da mijaza u našim, našim uvidjeti. Željno predložio ispoditka se uvidjeti i uvidjeti je prakitica na njemu, uvidjeti. Ima ovim žoga i drugu katedrala i uvidjeti, koje su tako uvidjeti popravit i uvidjeti je uvidjeti nego što su bila prije. Danasnja tehnička pokazala se i tu mnogo naprednom od one, koja je bila poznata prije podizak stihba.

Dom mira i ljepote

Ovega su se stihba uvidjeti se katedrala podizak stihba i stihba. Popravila se same stihba, opet stihba stihba ljepote, mira i stihba stihba.

Panoramski pogled na katedralu u Đakovu.

Nema nitla ljepšega nego doći u katedralu jednoga zamlanog popodnere, kad se prazna, pa stali u redovi kod vrata. Onda se vidi polupuna sjena u tom času opet uvidjeti njemu u vidjeti, cel se našo mora dati na molbitu otkriti žoga, koji je izvor naše ljepote. No naša je crkva jednako ljepa i onda, kad je puna pobitnog naroda. Tko se škada uvidjeti stihba prazna i stihba, kad se u njoj znae uvidjeti svjet i naradni uvidjeti. Raznolike bjez crkve: puzne su u ograda, samo da ne bude nitake ograda ispoditka njega i uvidjeti mu puzi.

Što još treba učiniti?

Ne smijemo međutim misliti, da je katedrala već svim dogotovljena. Prije svega uprat će svakom u vid, da je potpuna prazna ima stihba, gdje se neko uvidjeti stihba, što je prikazivala igom se rupa. Štaka što stihba ovaj naradni, također je značajno otkriva. Ovim toga stihba još prazna har. Kako je puzati, ispoditka su prigodnom popravku polupuna otkriva. Za njihovu obnovu treba puno strakovskog umanja i jednako puno nozama. Što, ove jesni napolit će se, kako bjezama, i radovima oko novih otkriva. Te se otkriva biti najdostojanije, što su dosada ima u našoj državi. Ako se podje gradjevnom odboru za raskom znao, kako je on to sebi zamislilo, ne imo daga morati i uvidjeti. Tada se predložio Strossmayerova crkva opet uvidjeti u polupunom svom puzi.

Ljubimo našu crkvu!

Ljuba je, molimo biti ponosni, što imamo tako lijepu stolnu crkvu. No pomoz ne dajete u ovom slučaju. Treba naše crkve i ljubiti. Puzina je to dužnost Đakovačana. Ovi moraju tu svoju ljubav pokazati i tako, da najbrže poduzmu harom nadležna stihba Božja. Tako je crkva i uvidjeti, i uvidjeti ne tako, da po njom otkriva stihba i da se pred njima uvidjeti, tako imamo ljepu crkvu. Katedrala mora biti ljubiti i uvidjeti otkriva naše kraljice. Ova je uvidjeti, uvidjeti naša našega otkriva i uvidjeti. Onda se također

Slika 4. Hrvatska obrana

Hrvatska Djakovština: tjedni informativni list

Hrvatska Djakovština: tjedni informativni list počinje se tiskati početkom 1935. godine. Na naslovnoj stranici nalaze se podatci o cijeni i odgovornosti: „Hrvatska Djakovština. Tjedni informativni list. Cijena 1 dinar. Izlazi

subotom. – Rukopisi se ne vraćaju – Oglasi prema cjeniku. – Pretplata: tromjesečno 18 dinara; godišnje 89 din. Plativo i utuživo u Đakovu. Uredništvo i uprava: Đakovo, Aleksandrova ulica 14.”¹⁷ Urednik je bio Dragutin Majer. Na naslovnoj stranici prvog broja piše: „Možda ova uvodna riječ ne bi bila ni potrebna, jer samo ime našega lista jasno govori tko smo i što smo... Pokrećemo ovaj list, da našem hrvatskom Đakovu i cijeloj hrvatskoj Đakovštini pružimo novine, koje će služiti javnim kulturnim, društvenim i uopće narodnim zahtjevima ovoga kraja... U našem radu i pisanju imat ćemo uvijek pred sobom želje, potrebe, dobrobit i napredak Đakova i Đakovštine. Svemu onome što se zbiva u javnom životu Đakova i cijele Đakovštine, kao i svemu onome što čitateljska publika želi da dozna bilo o kulturnim priredbama ili običnim najavama ili drugim javnim događajima, svemu tome posvetit će ‚Hrvatska Đakovština‘ svoju pažnju.”¹⁸ Ove su se novine tiskale od 1. broja u Bruckovoj tiskari. Budući da je Ivan Brandeker kupio njegovu tiskaru, novine su od 37. broja (23. listopada 1937.) tiskane kod njega.¹⁹ *Hrvatska Đakovština* sadržavala je sljedeće rubrike: Politički pregled kod nas i na strani, Vijesti, Sport, Hrvatska Đakovština kroz tjedan, Čitatelji pišu, kroz anale đakovačkog „Sklada”. Pojavljuju se oglasi, reklame, burza, *in memoriam* itd. Članci su često nepotpisani, potpisani inicijalima i nadimkom, a rijetko potpisani imenom i prezimenom. *Hrvatska Đakovština* prve su novine koje su objavile strip u četiri slike, a koji je zapravo bio reklama novina. Prve su novine koje s donijele popis đakovačkog stanovništva u 48. broju (9. travnja 1938.).²⁰ Nakon 48. broja posjedujemo još samo dva broja koja su izašla nakon njega u 1938. godini, ti posljednji brojevi promijenili su i podnaslov u *List za politiku, prosvjetu, društveni život i gospodarstvo*, a na kraju godine novine su se ugasile.

17 *Hrvatska Đakovština. Tjedni informativni list*, 13. veljače 1937., god. I., br. 1, 1.

18 Isto.

19 Usp. Krešimir PAVIĆ, „Đakovačko novinstvo 1929. – 1941.” *Đakovački vezovi. Prigodna revija*, Đakovo, 1984., 30.

20 Usp. isto.

Slika 5. Hrvatska Djakovština

Uloga digitalizacije u očuvanju pisane kulturne baštine

Digitalizacija je jedan od oblika suvremene tehnologije koji nam omogućuje izgradnju razvijenog društva. Kada se koristi oprezno i prema pravilima koja ne ugrožavaju izvorni oblik predmeta koji se digitalizira,

može biti od velike koristi i važnosti za budućnost sadržaja tog predmeta. Digitalizacija omogućuje sadržaju da postane dostupniji i sačuva se neovisno o fizičkom stanju i trajnosti tog predmeta. To je proces konverzije bilo kojeg fizičkog predmeta (knjige, novina, rukopisa...) u njegovu digitalnu presliku ili digitalnu inačicu (često se koristi i pojam digitalni surogat.)²¹ Najčešći razlozi digitalizacije jesu nedostupnost predmeta za slobodno korištenje i njegovo fizičko propadanje, pa joj se pristupa kako bi se sačuvalo sadržaj tog predmeta.

Digitalizacija novina posebno je složen proces. Značaj digitalizacije novina sljedeći je: kulturološko-povijesno značenje novina, novine su jedan od najznačajnijih medija masovne komunikacije, često su jedini izvor informacija koje nisu nigdje drugdje zabilježene, potencijalno velik skup korisnika (povjesničari, novinari, studenti, učenici, široko čitateljstvo), izravna komunikacija materijala bez potrebe za interpretacijom kao što je to slučaj s muzejskim predmetima, konačnost volumena povijesnih novina koje su prestale izlaziti te time predvidiva konačnost digitalizacije. Kao izvorni materijal povijesne novine pripadaju vrlo zahtjevnoj, a time i izazovnoj građi za digitalizaciju. Često su velikog formata, oštećene, nezadovoljavajućeg tiska za digitalizaciju i izazov za osobe koje ih digitaliziraju.²² Rijetko su potpuno sačuvane kao godišta, oni primjerci koji jesu sačuvani nedostupni su široj javnosti, a mi kao kulturna institucija imamo dužnost sakupljati vrijednu zavičajnu građu, ukoliko je to moguće, i davati je na raspolaganje. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu pohranjuje primjerke ovih novina u svojem fondu, ali oni su u zaštićenom dijelu i nisu dostupni javnosti zbog krhkosti i stanja materijala od kojeg su napravljeni i njihovo korištenje ubrzalo bi proces trošenja. Digitalizacija je iz tog razloga najbolje rješenje kako bismo ih mogli koristiti. Obratili smo se NSK-u s upitom o mogućnosti digitaliziranja i oni su nam rado pristali digitalizirati građu. Jedan dio građe bio je već pohranjen na mikrofilmu, dok je drugi morao biti skeniran iz izvornog oblika, samih novina. O cijeni je ovisilo i to skenira li se izvornik ili se prebacuje u fotografiju iz mikrooblika, što je bilo daleko jednostavnije i povoljnije. Digitalizaciju je olakšala činjenica što su autorska prava za novine koje se digitaliziraju

21 Usp. Maja ŠOJAT-BIKIĆ, „Modeliranje digitalnih zbirki i digitalnih proizvoda: Sadržajno – korisnički aspekt komuniciranja kulturne baštine u digitalnom obliku. Digitalizacija”, *Muzeologija*, br. 50, 2013., 117.

22 Usp. Maja ŠOJAT-BIKIĆ, „Modeliranje digitalnih zbirki i digitalnih proizvoda: Sadržajno – korisnički aspekt komuniciranja kulturne baštine u digitalnom obliku. Digitalizacija novina”, *Muzeologija*, br. 50, 2013., 256–257.

istekla i nije bilo pravne zapreke za njihovu reprodukciju. Cijena naravno varira i od formata do kvalitete samog tiska i rezolucije kojom se skenira, a za staru građu preporučuje se visoka rezolucija od 300 do 600 dpi.²³ Kulturna je baština isuviše važna da bi, u današnje vrijeme koje nudi brojne mogućnosti umnožavanja, postojala samo u izvornom obliku. Njezinom digitalizacijom mijenja se i odnos prema baštini, a baštinske ustanove, koje po prirodi svojega djelovanja i poslanja komuniciraju s korisnicima, dijele svoje znanje sa zajednicom – lokalnom, regionalnom, nacionalnom i međunarodnom.²⁴ Digitalizacija ne znači da nam analogni predmeti više neće biti potrebni. Zapravo je suprotno, kako bi se zaštitili analogni predmeti i produžila njihova trajnost, pristupa se procesu prebacivanja njihovog sadržaja na drugi medij. Digitalizirane stare novine i časopisi imaju funkcionalne prednosti kao što su pretraživanje prema ključnim riječima ili punom tekstu i pregledavanje u obliku slike.²⁵ Jedna od prednosti je i široka dostupnost ljudima zbog toga što je istodobno može koristiti više osoba. Čuvanje digitalizirane građe znatno je kompliciranije u tehničkom smislu nego čuvanje fizički dostupne građe zbog kompleksnosti upotrebe, koja ovisi u potpunosti o računalnim konfiguracijama i softveru koji čita digitalne datoteke, te je vrlo ranjiva jer ovisi o mediju na koji je pohranjena i potrebno je često je provjeravati i pohranjivati na nekoliko medija ili mrežnih mjesta kako bi se sačuvala. Novine u posjedu Knjižnice Muzeja Đakovštine nalaze se na računalu, vanjskom tvrdom disku i na mrežnom mjestu, kako bismo im osigurali široku dostupnost i zaštitili se od potencijalnog gubitka građe i omogućili dostupnost što većem broju korisnika.

23 dpi (od engl. *dots per inch*), mjera za razlučivost ispisa rasterske slike iskazana brojem točaka po inču u jednome retku. *Hrvatski opći leksikon (2012), mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2025. URL: <https://hol2.lzmk.hr/clanak/dpi> (pristupljeno 2025-05-21).

24 Usp. Maja ŠOJAT-BIKIĆ, „Modeliranje digitalnih zbirki i digitalnih proizvoda: Sadržajno – korisnički aspekt komuniciranja kulturne baštine u digitalnom obliku. Digitalizacija i digitalna kulturna baština”, *Muzeologija*, br. 50, 2013., 114.

25 Usp. isto, 121.

Zaključak

Prvi svjetski rat prekinuo je izlaženje gotovo svih novina²⁶ te u periodu od 1914. do 1918. nije bilo novina u Đakovu.²⁷ Nakon rata tisak je ponovno procvjetao i postojao do Drugog svjetskog rata, a u manjem opsegu i tijekom njega. Bruckova tiskara prestala je s radom prije Drugog svjetskog rata, a odmah nakon Drugog svjetskog rata Brandekerova je tiskara konfiscirana, Kraljevićeva je konfiscirana 1946., a iste godine donesen je Zakon o nacionalizaciji (6. prosinca 1946.) te je 1948. godine to učinjeno i s Biskupijskom tiskarom.²⁸

S obzirom na okolnosti u kojima su djelovale, a zatim i prestale djelovati ove tiskare, novine koje su tiskale teško su mogle biti sačuvane. Rijetki primjerci pojedinih godišta koji su ipak sačuvani i dostupni za uvid nalaze se u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, koja ima tešku zadaću čuvanja njihovog sadržaja za budućnost. Kako bismo došli u posjed đakovačkih novina, odlučili smo postupno digitalizirati đakovačke novine koje se nalaze u fondu Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Novinski papir često je napravljen od krhkog i nekvalitetnog materijala, velikog je formata pa se savija na pregibima i tijekom listanja. S godinama takav papir gubi svoju čvrstoću i postaje lomljiv, tisak blijedi i postaj isprekidan. Iz tog razloga prebacivanje sadržaja najbolje je i najdugoročnije rješenje za njihov opstanak. Format digitalizirane građe odgovora nam iz više razloga, a jedan od njih je i taj što ona fizički ne zauzima puno mjesta, lagana je i pristupačna za korištenje te ju je lakše učiniti dostupnom. Građa koja je digitalizirana može se pregledati u .jpg (oblik fotografije) ili .pdf formatu (oblik dokumenta) u Knjižnici Muzeja Đakovštine. U planu je nastavak digitalizacije đakovačkih novinskih naslova iz fonda NSK-a dok ne budemo imali sve naslove koje oni posjeduju.

26 Usp. Krešimir PAVIĆ, „Đakovačke novine prije Prvog svjetskog rata”, Đakovački vezovi. *Prigodna revija*, Đakovo, 1975., 11.

27 Usp. Krešimir PAVIĆ, „Đakovačko novinstvo 1918. – 1928.”, 38.

28 Usp. Krešimir PAVIĆ, *Povijest đakovačkih tiskara*, Đakovo, 1987., 86–87.

SUMMARY

Andrea Heđi

DIGITIZED NEWSPAPERS FROM ĐAKOVO FROM THE LIBRARY COLLECTION HELD BY THE MUSEUM OF THE ĐAKOVO REGION

From the end of the 19th century to the middle of the 20th century Đakovo had four publishers. Thanks to them, newspapers were printed in Đakovo and brought news from Đakovo and the Đakovo region. This article provides an overview of digitized newspapers from Đakovo that are in the collection of the Đakovo Museum Library – their editorial staff, motives for publication, political and social orientation, and the course of publication. The oldest acquired ones are Djakovacke Hrvatske Pucke novine: Glasilo hrvatske samostalne stranke, which were printed from 1913 to 1914, then Djakovacke pucke novine: Glasilo Hrvatske pucke stranke, which were printed from 1920 to 1923, Sokolski glas: Organ Sokolskoga društva u Djakovu from 1928 to 1931, Hrvatska Djakovstina: tjedni informativni list from 1937 to 1938. The article defines the term digitalization and its advantages and disadvantages in the digitalization of local newspapers.